

TELEGRAFUL ROMANU

Nr. 14. ANULU XIV.

Sabiu, in 17 Febr. (1 Mart) 1866.

tru provinciile din Monarchia pe unu anu
8 fl. era pe o jumătate de anu 4 fl. v. a.
Pentru princ. si tiera straine pe anu 12
pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru
intea ora cu 7. cr. sirulu cu litero
mici, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. si
pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

De subt póelele Carpatilor ardeleni.

Unde tindu sa ajunga magiarii si ce sa doréscá románii?

Responsulu la acésta întrebare s'a pututu prevedé demultu si mai alesu din tóte apucaturile barbatiloru magiari de statu de candu stau in capulu trebiloru Ungariei. Cum se póte ceti negru pe albu in proiectulu de adresa a comisiunii, ei pretindu nici mai multu nici mai putinu, decâtu restitatio in integrum a legiloru din 48, cu o vorba, ceru guvernul reprezentativu si ministeriul respunsabilu.

Dar óre acei'a, despre a cároru pele se lucréza, întielegemu toti: ce va sa dica guvernul reprezentativu si ministeriul respunsabilu? Nimic'a e mai obicinuitu in d'ua de astadi in gur'a feritoriloru de popóre, cá vorbele cetea mari, asiá numitele schlagwörter, raru ansa mass'a poporului, séu asiá dis'a opiniune publica atribue la atari vorbe notiunea si semnificatiunea, ce li da autorii si propagandisti acelerasi, si mai vertosu, se lasa a se conduce de acelea cá si de o vérga farmecatória încatráu i ménéa maisterii.

Pána pe la finitulu seculu alu XIX-lea popórele Europei se guverná de Monarchia rezimata pre aristocrati'a feudala si pre iefarchi'a bisericéscá. Revolutiunea cea mare francioséscá prochiama asiá dísele drepturi oménesci: libertate si egalitate inaintea legei. Dar capii revolutiunii francése fiindu teoretici si numai copiatori ai enciclopedistiloru fára sa aiba si geniulu acelor'a, versara cu scald'a si copilulu si tóta libertatea si egalitatea s'a fimitu cu absolutismulu soldatiescu a lui Napoleonu I.

Dupa resbóiele numite de independintia si dupa resturnarea corsicanului, in Franci'a se facu restauratiunea linee veche a burboniloru, carea impreuna cu nobiliu nu invatiasera si nu uitasera nimic'a cátu au fostu in essiliu; eara in celelalte tiera ale Europei Monarchii, in locu sa indrepteze causele reului, de cari suferia suditiu sei, cá si cum infricosiat'a revolutiune aru fi fostu numai o furtuna trecatória fára sa lasé urme, se multiemira a se ingradi cu murii politiei si cu spionári — scurtu a trai din mána in gura.

A armatu revolutiunea din 1830 in Franci'a, care esilandu lini'a cea veche puse pre tronulu lui Ludovicu alu XIV pe Luis Filippu, regele cetatianu.

Cu acésti'a amu ajunsu la genes'a guvernului reprezentativu cu ministeriul respunsabilu. Cáci de-si Franci'a nu e mam'a constitutionalismulu modernu, dar a fostu nutritórea si educatricea acelu'a. Din Franci'a apoi a esundatu preste tóte tiera Europei pána la noi.

La 1830 franciosi puteau usioru introduce in Franci'a form'a de statucea republicana, ci unu ce asemenea nu li-a fostu aminte conducatoriloru liberali; cáci ei scia bine, ca republic'a duce in celea din urma la domni'a sabiei, sub care apoi madadorii si perdu tóta insemnatatea.

Ci ei au voitu mai bine unu guvernul monarchicu, cu acea conditiune; cá regele sa nu poséda corón'a prin dreptulu seu propriu, ci dela buna placere a partitulu dela putere, séu a burgeasiei, si centrulu greutáti sa-lu púna a jacea in camer'a II. (camer'a de josu — a deputatiloru), eara nu in coróna. Acésta camera apoi sa si intinza omnipotintia sa cu tóte mediele fára a face parte la beneficiile statulu si poporulu contribuentu la greutáti.

Guvernulu reprezentativu este in lume pentrucá in susu sa púna scalsiu arbitrariulu in legelatiune, aministratiune si mai alesu in spesele statulu prin dreptulu de a votá séu denegá budgetulu anuale; eara in josu sa reprezenteze si sa tina socotéla la interesele si folósele tuturorú classelorú societáti din stat.

Dar in Franci'a din capulu loculu a luatú alta fatia. Dupre legea electorala, din urm'a gloriósei — cum i dicu francesii — revolutiuni dela 1830 din 32 de milióne de ómeni numai 80,000 de alegatori si numai 8000 de alegibili se numerá. Astfelu o mána de ómeni sub frumósele vorbe de constitutionalismu, de guvernul reprezentativu cu ministeriul respunsabilu contumasera, eschisera dela dreptulu de a participá la afacerile statulu pe toti ceialalti cetatieni!

Unde erá puterea? Lánga Rege? Ba; acésti'a, dupre dis'a

lui Thiers. Le Roi regne ne gouverne pas. Regele domnesce, nu gubernéza, n'avea nici o putere; ci acésti'a erá intréga in mánilé aristocratiei de avere mobila, in mánilé bancheriloru, a fabricantiloru, negufietoriloru celoru mari — a plutocratiei. Asiá au întielesu si au aplicatu isti franci principiile de libertate si egalitate inaintea legei. Ci visulu nu li-a duratu indelungu, a venitú 1848 si se dusera.

In Belgiu anca s'a introdusu form'a guvernului reprezentativu. In cart'a cea mare a lorú este prochiama solenelu dreptulu netiermuru alu libertáti de invetiamentu. Fia-care confesiune dupre constitutiune are dreptu a-si face scóle cáte va voi si va puté. Partitulu numitu clericalu a prinsu de corne acésta libertate a institutiunii si deschide mereu la scóle si la seminarie, si acestea suntú pline de studentu de ai parintiloru credinciosi religiunii eredité. Ce cugetati? Lasa-i in pace cealalta partita, dísa a liberaliloru? De locu; acésti'a pretindu pentru statú, séu pentru sine, cáci ei su la putere, monopolulu scóloru — si nu le pasa ca se punu in contradicere flagranta insusi cu principiile fundamentali ale constitutiunii.

Acésti'a este adeveratulu geniu, de care este inspiratu guvernulu reprezentativu basatu pre majoritati dupre capete. Si cam asiá se manifestéza intru manoperele sele prin tóte tiera constitutionalu, adéca libertate de totu felulu de beneficio, folóse de alo statulu pentru ómenii dela putere si pentru partitulu seu reprezentatu prin majoritatea camerei; sarcine, dári, obligatiuni pentru toti ceialalti.

Acéstea díse sa venimú la stárea cestiunii. Dar mai inainte de a face vre-o aplicatiune, sa amintimú: carea a fostu púsetiunea popóreloru nemagiari in constitutiunea, cum i dicu, avitica a Ungariei.

Ungari'a dela inceputulu esistintiei sele a fostu unu statú compusu din mai multe popóre, din aboriginii románi si slavi si din magiarii venitú preste acésti'a.

Biseric'a dominante la inceputu a fostu cea greco-orientale, dupa care apoi a venitú la rendu cea latina.

Constitutiunea cea veche cunosceá denatiune politica complexulu nobilimei esita din tóte nationalitáti fára deosebire.

Limb'a diplomatica séu a legelatiunii si aministratiunii erá cea latina, de-si suntú urme, ca la curte au fostu si cea slavica.

Politicii si publicistii magiari calarescu mereu pre dreptulu istoricu si de continuitate.

Acum a substitui pe natiunea magiara la complexulu tuturorú nationalitátiloru — dupa ce s'a estinsu drepturile politice si asupri'a celoru mai ante neindreptáti — din Ungari'a, séu a face din natiunea genetica magiara, o natiune politica ungara absorbitória de celelalte — dreptu istoricu este acésta?

Acum a delaturá din legelatiune si aministratiune limb'a latina si a o inlocui cu cea magiara cu nedreptátierea celoru-lalte — dreptu de continuitate este acésti'a?

Dar spiritulu tempului nu mai se impaca cu o limba mórtá in afaceri. Bine, dar de ce sa nu fia trei limbi, cum este in Elveti'a, cum s'a practisatu in Ardélu. Séu protestati ingrenierea in afaceri cu mai multe limbi: de ce sa nu primiti o neutra p. e. cea francésa. (? Red.)

Ci indesiertu tóte acéstea. Barbatiloru magiari li-a intratu in capu s'au la inima, cá din poporulu magiaru sa facea o natiune mare a la natiune francése, si, fiinduca este cam subtreflu de corpu, s'au decretatu a-lu indopá cu románi si cu slavi, cari nu suntú bunu de altu-ce-va. Pána intratá'a ratiunea nu începe la unu locu cu pasiunea.

Dar nesaturatu mai e acéstu Moloch alu magiarismulu. Elu nu si-a indestulitu nesatiósa fóme cu acea ca ne-a inghititu pe fi, flórea natiunii romanesci, pe familiile celea ma strálucite románe, pe Huniadesci, pe Mailatesci, pe Banufesci, Nalatiesci, Kimenesci, Kendefesci, Nopcesci si pe cáti alti mai vechi si mai noi prin acele persecutiuni, pornite din fanatismu religiosu mai întâiu din partea catolicismulu apoi din paréa reformatiunii cu principii tierei in capu, persecutiuni cáror'a nu le vei gási páreche in istoria fára numai dóra in gónele Imperatiloru pagáni asupri'a crestinitorú!

Nu si-a indestulitu nesatiós'a fóme desnationalizandu pe nobilimea in massa, prin acea fictiune de dreptu din Ardeleu, ne mai pomenita in tota lumea, ca adeca nobilitatea nu póte fi decâtu ma g i a r a, cu alte vorbe ca totu românulu, dupa ce a culesu pre câmpulu de bátaia cu sângele seu diplom'a de nobilu, din acelu momentu sa nu mai fia românulu, ci magiaru.

In fine ne amenintia o fortuna, de se póte, inca si mai teribile decâtu tóte cataclismele, ce au trecutu preste capetele romániloru — acést'a este guberniulu parlamentariu s'au reprezentativu cu ministeriu responsabilu magiaru.

Din câte s'au disu mai susu despre natur'a si geniulu acestui sistemu de gubernu, cetitoriulu i-si póte singuru face idee: ce interese si ale cui va representá si cultivá unu ministeriu magiaru responsabilu.

Scriitoriulu acestoru renduri incheie cu declaratiunea: cá Románii ardeleni, scosi cum se scio, din baierile constitutiunei, fára altu pecatu alu lor decâtu dóra ca au fostu de religiunea gr. or. si pré multi la numeru, a aflu pururea la Imperatiu din Cas'a Habsburgica aparare si scutire in contr'a jugului impusu lor si sustinutu cu juraminte desu renoite din partea celoru trei natiiuni.

Dar, dupa ce se va concede Magiariloru si ministeriu responsabilu, si ministeriulu din Pest'a i-si va intinde bratiulu seu si preste Ardeleu plinu de binecuvénturile magiarismului: unde se mai afle adapostu si refugiu bietulu românulu ardelenu? Intradeveru aumai la Imperatulu.

Dreptu aceea tu in rogâciunile tale cere dela Ddieu, in locu de comitate si scaune, — si viu vei fi.

Epistole dela Pest'a.

Pest'a in 20 Fauru.

Dupa impressiunea placuta, ce a fácut'o proiectulu de adresa atátu in cercurile ablegatiloru, cátu si in publicu, se asceptá de comunu, ca cas'a de jesu-lu va primi en bloc, fára a se lasá in debateri generale ori speciale, si acést'a erá parerea generala a majoritatii camerei. Celu multu atát'a se credea ca vice-presiedintele de locotenentia, ablegatulu din drépt'a, Giorgiu Bartal va tiné o vorbire lunga cam in contr'a proiectului de adresa, cáru'i-a-i va respunde Deák, si cu acést'a debateria va fi gat'a. Concluzulu casei magnatiloru ori boieriloru, de a respunde la vorbirea de tron prin o adresa separata, a schimbatu in sa cu totulul parerea casei de josu, carea s'a aretatu si e fórté neindestulita cu procederea casei boieriloru, si asiá ne potemu esplicá, ca in diu'a defipta pentru debateria generala, aprópe la 60 de vorbitori din tóte partitele se insinuara, ca voru luá parte la debateria generala, carea tine acum'a de vr'o câte-va dile ne intreruptu. — In siedinti'a de astadi s'a incheiatu debateria generala asup'r'a proiectului de adresa, si noi, recapitulandu pre scurtu vorbirile cele mai interesante, vomu spune, ce amu observatu din decursulu intregu alu debateriloru.

Tóte partitele, atátu fractiunea mica a regimului, drépt'a, cátu si centrulu, parti'a lui Deák, si steng'a sub conducerea lui Ghiczy Kálmán au luat parte la debaterie. Inceputulu l'a fácutu drépt'a, dela vice-presiedintele de locotenentia Giorgiu Bartal. Vorbirea lui nu póta de felu caracterulu unei vorbiri parlamentarie si erá dupa parerea nóstra mai la locu, decâtu regimulu ori ablegatulu Bartal o aru fi comunicatu publiculu si ablegatiloru prin o brosiura, decâtu de pre tribun'a dietei. Alcum regimulu a voitu sa ajunga ceva prin vorbirea lui Bartal, adeca a vrutu sa dea ansa camerei, cá sa se exprime mai chiaru si lámuritu in privinti'a afaceriloru comune, si asiá sa-i ajute in redigerea rescriptului. Camer'a a piceptu indata trasur'a acést'a de-si acusi urmandu politiceii sele de a fi in tóte intrebările cu fórté mare precautiune si reserve s'a retinutu dela ori ce observatiuni si discussiuni la cele dise de vice-presiedintele locotenentiei.

Bartal, dupa ce ataca si arunca cu tina mai in tóte elementele monarchiei, iara pre urma le lingusiesce, cere pentru Ungari'a unu sistemu de finantie separatu, administratiune propria, si continuitatea de dreptu; recunósce mai departe, ca unitatea imperiului pretinde, ca poterile fisice sa nu fie despártite, mai respicatu, ca Ungari'a sa nu céra ministeriu de resbelu, de óre ce poterea Ungariei fatia cu Austri'a si poterea Austriei fatia cu Ungari'a nu jace in arme, ci in identitatea intereselor, — o desbinare a elementului nemtieseu de celu magiaru precum isra dia contr'a cestui din urma de celu d'antáiu aru slábi si ruiná si pre unulu si pre altulu, — Ungari'a nu póte esiste fára Austri'a, nici cést'a din urma fára Ungari'a. In fine vrea sa afle modalitatea, cum s'aru poté tractá despre interesele seu afacerile comune si díce, ca provinciele de dincolo de Lait'a s'aru poté intielege cu diét'a Ungariei prin unu congressu, compusu dia deputatiuni regnicolarie. Deputatiunile aceste sa se alega in asemene numeru (éc'a dualismulu) pentru fia-care sesiune si sa nu fia legate de instructiuni, ci majoritatea camerei ungueresci sa primésca ori sa modifice pactum conventumulu congressului. —

Afara de Bartal au mai vorbitu din drépt'a Zsedényi, bar.

Babarczy, contele Giorgiu Apponyi, contele Béla Szeceenyi, cont. Stefanu Keglévich s. a., si toti s'au dechiaratu a fi intielesi cu proiectulu de adresa, dorescu in sa inainte de incoronarea regelui revisiunea legiloru din 48, care dorintia afla fórté mare opusetiune la parti'a lui Deák si la stáng'a, Avemu sa amintimu inca intre vorbitori de drépt'a pre Aloisiu Vladu si Iosifu Uermenyi. Noi, ce e dreptu, n'amú fi doritu sa vedemu pre nici unu ablegatu roce e dreptu, ocupandu locu intre conservativi, cáci noi románii n'avemu, mánu, ocupandu locu intre conservativi, cáci noi románii n'avemu, ce sa conservámu, decâtu nu miseri'a si necultur'a, in care ne-a tice nu atátu de lungu jugulu chiaru a conservativiloru, in sa nu potemu luá in nume de reu celoru doi ablegati románi, adeca Aloisiu Vladu si Sigism. Popu, — ca ocupa locu pre bancele conservativiloru, cáci densii urméza convingerei, ca noi mai curendu si mai multu potemu cástígá cu conservativi, cari suntu acum'a la potere, si posiedu increderea domnitoriului. Dupa parerea nóstra noi n'avemu ce asceptá dela conservativi, dupa ce o experientia de seculi, ma chiaru si anulu acést'a, de candu suntu ei la potere, ne-a invetiatu, ca poterea lor e umilirea nóstra. Dar despre ablegatii románi vomu vorbi mai pre largu alta data, acum'a vremu sa amintimu, ca Aloisiu Vladu díce in vorbirea sea, ca nu e némtiu, prin armare nu póte pártini centralismulu, dar nici magiaru nu e, si asiá nu partinescu nici dualismulu, ei e românulu si cá românulu trebuie sa fia federalistu. Cá federalistu doresce, cá popórele monarchiei, iari au trecutu istoricu, sa se grupeze lâng'olalta si pre lángu respectarea intereselor nationale sa compuna unu statu federalisticu. Elu-si cogeta monarchi'a pre bas'a federalismulu in astfelu de modu, ca acést'a sa consté din trei grupe mari, adeca din coron'a St. Stefanu, din coron'a St. Vencislavu, de care atunci aru trebú sa se tina Galiti'a dimpreuna cu celelalte elemente slavice, si din coron'a St. Leopoldu, cu celelalte provincie ale monarchiei. — Noi inca suntemu federalisti, dar federalisti nationali, si decâtu astadi nu aflámu pártinire in monarchia, de siguru nu principiulu póta vin'a, ci adeverulu, ca atunci popórele aru trebú sa se desbrace de dreptulu istoricu, fára care n'aru poté domni preste celelalte popóre. — Mai departe díce vorbitoriulu, ca e unulu dintre acei fórté putini románi inteligenti, cari totdeun'a au fostu si voru fi pentru uniunea Ardélului cu Ungari'a, in sa nu pentru contopirea Ardélului in Ungari'a, „nu pentru unificatiunea, ci pentru uniunea Transilvaniei cu Ungari'a. — Nu e pentru denumirea unu ministeriu unguerescu, cáci o parte a ministriloru n'aru avé ce se luere de órece nu e inca prin lege precisu terentulu lor de activitate, si se indestulesce de o cam data cu restituirea municipieloru. Se alatura lángu Bartal, si vrea revisiunea legiloru din 48. — Uermenyi inca e in contr'a ministeriului si vrea revisiunea legiloru din 48. —

Dela drépt'a sa trecemu de odata la estrem'a steng'a, care face frontu fractiunii celei de tota mice a lui Apponyi, si aci avemu sa insemnámu pre Madarász, carele a vorbitu indata dupa Bartal. Densulu e pentru adresa, afla in sa atát'a in proiectu, cátu si in vorbirea de tron treu conditiuni, cari i insufla temere, si anume sanctiunea pragmatica din 1723., adeca articuli legei din anulu acést'a, cari recunosc dreptulu de ereditatea corónei si liniei femeesci. In intielesulu legiloru acestora densulu nu cunósce nici unu felu de afaceri comune, nu recunósce, ca monarchi'a aru fi comuna. „Acolo unde suntu afaceri comune, trebuie sa fie si monarchi'a comuna; unde e monarchi'a comuna, acolo trebuie sa fie si afaceri comune; acést'a o recunoscú si eu. Insa mi veti iertá sa ve citescu unu pasu din adres'a din 61, care se referesce la acést'a: „Nu putemu fi de parerea, ca Ungari'a aru fi o provincia a imperatei Austriei. Imperatulu Austriei e totu odata si regele Ungariei, in sa nu pentru ca e imperatulu Austriei, ci pentruca in intielesulu sanctiunei pragmatice i competu ambele tronuri: Unde e vorb'a de dóne tronuri, acolo trebue sa fia si dóne staturi, si apoi statulu St. Stefanu e pána astadi inca proprietatea esclusiva a regelui Ungariei“. Pána nu se va modifíca prin regele incoronatu si prin legelatiune sanctiunea pragmatica, nu vrea sa scie de afaceri comune.

Dupa Madarász a vorbitu bar. Eötvös Iosifu, amicu personalu si politicu alu lui Deák, prin urmare partinesce din tóte poterile proiectulu de adresa. Densulu recunósce in o vorbire lunga, care a avutu efectulu seu, ca numai identitatea intereselor va face cu potintia impacares. „Ungari'a nu va suferi nici odata, ca monarchi'a, din care dens'a face jumetate sa devina ori sa fia slabá, si acést'a nu pentruca Ungari'a e marinimósa, si gat'a a aduce sacrificie, nu, ci pentruca asiá pretindu interesele nóstre. Monarchi'a n'are de a multami nici poterii nici armelorú infintierea aceea bas'a monarchiei trebuie sa fia legalitatea. Garantarea intereselor reciproce va face tare si mare monarchi'a, si monarcu cunósce conditiunile venitoriului monarchiei.“ — In fine si aduce aminte de simpati'a, care s'a manifestatu de unii in senatulu imperialu in privinti'a Ungariei atunci, candu acést'a erá condamnata la tacere. — Au vorbitu din centru mai multi, cari in sa nu au spusu nimio'a nou, ci au repetitu cu alte cuvinte cele ce a disu Eötvös.

Cunun'a de lauri si-a castigat-o in decursulu desbaterei generale conducatoriulu stengei Ghyzy Kálmán. Densulu e pentru adresa. Intr'o vorbire de doue ore espleca mai cu de amenuntulu principiele adresei, si motivéza pretensiunile, ce le contine, ilustrandu totodata situatiunea politica a tiei, si aretandu isvorulu releloru si neintielegerei precum si a stárei abnórme, in care ne aflámu. „Dupa parerea mea pedec'a cea d'antáiu e impregiurarea, ca Maiestatea Sea nu e bine informatu despre dorintiele si simtientele cele adeverate ale natiunei; a dóu'a pedeca e, ca natiunea nu cunósce voi'a si scopulu regimului.“ Aceste impedecea impacarea. „Pedecile aste in sa au unulu si acela-si isvoru, adeca forma presenta a regimului, si pentru de a scapa din caosulu acest'a avemu numai unu mijlocu de mantuire, adeca: regimulu natiunali respundiatoriu.“ Combate parerea celor, cari vréu revisiunea legiloru inainte de incoronare, si iea de basa, „quid juris“, cáci dreptatea si legalitatea suntu fundamentulu puternicu alu monarchiei, si o impacare, care se indetuleze tóte partitele, se póte intempla numai pre bas'a „Quid juris“ nu „Quid consilii“, care principiu l'a primitu de basa „drépt'a“ prin vorbirea lui Bartal.

Multi au vorbitu si din steng'a, asiá Tisza Kálmán s. a. in sa nici ei n'au disu ce-va nou, ci au repetitu cele instrate de Ghyzy, luandu totodata sub critica vorbirile celor din drépt'a. Avemu sa mai instrámu doue vorbiri, cari de dieta n'au primitu dupa cum meritau si trebuia sa se priméscá si cáci suntu pentru noi de unu interesu mai mare, adeca vorbirea lui Svetozaru Milutinovicu, care inca totu nu e asiá momentósá cá ceea a lui Adolfu Dóbrzanszky. Celu d'antáiu dice, ca „deca voimú seriosu pentru patri'a nóstra unu venitoriu fericitu, trebuie sa ne intimpinámu cu incredere in realizarea acestei detorintie grele; dar acést'a numai atunci vomu poté face, deca vomu deslegá pre calea constitutiunei pre lán-ga intrebárele publico politice si celelalte intrebári. Un'a dintre cele mai momentóse si vitali intrebári ale patriei e intrebarea natiunitátiloru. Natiunitátile nu ceru nimic'a, ce aru periclitá constitutiunea, cáci chiaru pretensiunile loru isvorescu din constitutiunea tiei. Neindestulirea natiunitátiloru aru fi egalu cu negarea binefaceriilor constitutiunale pre cámpulu natiunitátiloru.“ Polemiséza mai departe de cea, cari dicu, ca de aceea trebuie sa se impaze ba sa lege aliantia cu popórele de dincolo de Lait'a si atunci deca n'aru esiste sanctiunea pragmatica, pentruca Ungari'a aru fi periclitata la o eventuala deslegare a intrebárei orientale din partea Slaviloru de média di si média nópte. „Aliatul celu mai bunu si mai securu alu Ungariei e o consitiutiune democratica.“ Vorbindu despre pasiulu natiunitátiloru din adresa dice, ca intrebarea natiunitátiloru se pare a fi redusa in proiectulu de adresa mai multu la o egalitate individuala de dreptu si i pare reu, ca cuvintele din proiectulu de adresa: „Nu vomu uitá, ca locuitorii nemagiari a-i Ungariei inca suntu cetátenii Ungariei si vomu statori si detiermuri dupa dreptate prin lege tóte acele, ce pretindu in privint'a acést'a interesele loru si interesulu comunu alu patriei“ — lu face sa cugete, ca natiunitátile nu aru fi si ele factorii casei si ca aru fi spre stricare unitáti patriei, dáca natiunitátile s'aru namu cu numele loru propriu. Dupa ce-si esprima convingerea, ca pretensiunile drepte ale natiunei serbesci voru veni la tempulu seu pre tapetu, si ca un'a dintre cele mai urginti detorintie ale dietei e elucrarea unu proiectu de lege pentru indetulirea drepteloru pretensiuni ale natiunitátiloru, inferéza pre cea de reactiunari, cari cuprinsi de o idea fixa dicu, ca nisuintiele pentru realizarea intereseloru natiunale nu aru fi inspiratiunile mintii, animei si a sufletulu, ci eflusulu artificiosu a óresi cárei reactiuni. —

Cu multu de mai mare insemnatate, cu multu mai momentósá si afundu táietóre e vorbirea lui Dobrzanszky. Densulu dupa ce aru vrea, ca in privint'a afaceriloru comune sa nu se faca a-mintire in adresa, pána ce nu s'aru defint mai deaprópe, cari suntu afacerile comune, ci diet'a sa respunda la provocarea din vorbirea de tron, adeca sa substérna regimulu o propusetiune in privint'a afaceriloru acestor'a, dice ca cu subnternerea propusetiunei in privint'a afaceriloru comune aru dori, cá regimulu sa propuna casei unu proiectu de lege, carele sa statoréscá sistemulu comitateloru seu municipieloru cu privintie la deslegarea intrebárei natiunitátiloru, care intrebare nu se póte desbiná de municipie. In decursulu mai departe alu vorbirei e in contr'a ministeriulu respundiatoriu pentru ca pre de o parte unu ministeriu parlamentariu e eflusulu majoritáti, carea adese-ori e nenaturala si artificialósá, iara pre de alta parte ministeriulu respundiatoriu nu se póte uní cu sistemulu municipalu, cu sororile tiei, cu natiunitátile, ce locuescu in tierile aceste, si cu confessiunile, — nu se póte uní cu ide'a de potere mare a monarchiei, nici cu poterea regelui, pre carea o recunósce si proiectulu de adresa de radimulu constitutiunei. Vorbitoriulu vedé in amanarea revisiunei legiloru din 48, a autonomiei comitateloru seu sistemulu municipalu, a deslegárei intrebárei de natiunitate pána la denumirea ministriloru, pána la intrarea in viétia a legiloru din 48, va sa dica pána dupa incoronare, unu ce pentru tíera fórté periculosu, iara fatia cu natiunitátile ce-va nedreptu chiaru dupa principulu continuitáti de dreptu. Si face observatiunile sele asupr'a pasului, in care se róga diet'a, cá

Maiestatea Sea sa conchiame la diet'a din Pest'a si pre Fiumea, care dorintia, nu o afla motivata. Ce se atinge de intregitatea corónei, apoi observéza, ca sub corón'a Ungariei se intielege si Galiti'a, Lodomeri'a dimpreuna cu Bucovin'a, si pretinde, cá si aceste sa se chame la Pest'a. In fine postesce, cá in totu loculu, unde se dice in adresa „natiunea magiara“, „poporulu magiaru“ sa se puna „representatiunea tiei“, „popórele tiei“, s'au asteliu de espressioni, cari nu vátama pre nime, si documentéza prin lege numirea de natiune pentru celelalte popóre din tíera.

Aceste suntu momentele mai interesante din decursulu desbaterei generale. Cum amu potutu observá nici unulu dintre vorbitori n'au vorbitu in contr'a adresei, ci toti o au primit'o, facendu-i observatiunile asupr'a unu séu altui pasu, cari observatiuni altcum n'au fostu la tempu nici la locu, adeca nu s'au tinutu de desbaterea generala, ci de cea speciala. Tóte partitele, afara de estrem'a stenga, care in sa e o fractiune de totu mica si neinsemnata, recunósce afaceri comune, cari se potu desbate si tractá numai intr'unu parlamentu comunu. Eac'a ide'a lui Schmerling se realizéza, in sa capeta alta forma nu asiá cosmopolita, ci germano-magiara. Dupa dechiaratiunea, ce a fácut'o Deák la incheierea desbaterei generale, ca adeca parerea lui Bartal despre afacerile comune e mai aprópe de convingerea redactorulu proiectulu de adresa, decátu de diplom'a din Octombre, potemu conchide, ca conducatoriulu centrulu nu e departe de ide'a lui Bartal, adeca de congresulu, compusu din deputatiuni regnicolarie. Sa vedemú acum'a ca „congresulu“ lui Bartal in ce se deschilinesce de „senatulu imperialu“ alu lui Schmerling. Pána ce pentru „Reichsratulu“ lui Schmerling se facéu alegerile in dietele tieriloru si Ungari'a trebuie sa aléga din fiecare comitatu câte unu ablegatu pentru „Reichsrath“, prin urmare trebuia sa aléga pentru comitatele románe ablegati románi, pentru cele slave ablegati slavi, si asiá in Reichsrath erau si trebuiau sa fia reprezentate tóte natiunile, cari asiá au potutu luá parte la desbaterea si hotáirea intrebáriloru celor mai vitali ale monarchiei, si cari se poteau uní si majorisá elementele magiare si germane, alegerile pentru congresu se voru face pentru jumetate de monarchia in diet'a corónei St. Stefanu, iara pentru cealalta jumetate in diet'a de dincolo de Lait'a. Dincóce se voru alege numai magiari s'au din grati'a dietei si câte unu renegatu de alta natiunitate, iara de dincolo se voru alege nemti. Suntemu convinsi, ca planulu acest'a va aflá resunetu de dincolo de Lait'a, cáci asiá numai nemtii si magiarii voru avé in mána sórtea monarchiei, predomnúdu intr'o jumetate a monarchiei elementulu nemtiescu, iara in cealalta elementulu magiaru. Dualismulu va fi atunci intemeiatu si nu dualismulu tieriloru, cáci acest'a l'amu dori si noi, ci dualismulu natiunali, si acest'a de va strabate, ne va fi mai amaru, decum au fostu „Reichsratulu“ lui Schmerling. —

Pest'a in 21 Fauru. Dupa cum amu fostu disu cu alta ocasiune: proiectulu de adresa se póte privi de in sa si adresa, de-si in decursulu desbateriloru speciale se va face ici cele câte o modificatiune, trebuie sa repetimú si astadi. Desbaterea speciala din sfedinti'a de eri si astadi intaresce pe deplinu cele díse de noi. Ieri adeca, dupa ce cátra finea siedintiei a incheiatu Deák desbaterea generala prin dechiararea, ca discussiunea generala, adeca argumentele si temerea dimpreuna cu observatiunile, ce s'au fácutu asupr'a proiectulu, nu i-au potutu schimbá convingerea, cas'a a pasitu la desbaterea speciala si intr'unu tempu scurtu, fórté scurtu a trecut presté 14 alinee fára de a face cea mai mica modificatiune. Altcum nici desbaterea n'a fostu asiá infocata, pentruca spiritele erau parte ostenite de vorbirile cele lungi ale discussiunei generale, parte nici amendementele nu au fostu asiá afundu taiatorié. Abiá astadi s'a incinsu o desbatere mai infocata asupr'a amendementulu ablegatulu serbu Stratimirovicu la alinea 16, adeca densulu aru voi sa inlocuiesca cuvintele: „ca natiune libera autonóma cu alta natiune libera autonóma“ cu: „ca natiuni libere autonóme cu alte natiuni libere autonóme.“ Stratimirovicu si motivéza amendementulu seu prin o vorbire lunga, in care dice, ca intrebuintiarea singulariului e calificatu, de a nasce neintielegeri atátu in privint'a popóreloru de dincóce, cátu si in privint'a celoru de dincolo de Lait'a. Elu vede in singulariulu acest'a unu programu intregu a politicei venitorie, adeca programulu centralisatiunei nemtiesci in tierile de dincolo de Lait'a, si programulu acest'a e fórté periculosu pentru datinele, moravurile si viétia natiunala a popóreloru patriei, cáci aceste vedu chiaru in decentralisatiune si in selfguvernementu conditiunile desvoltárei loru materiale si intelectuale. Dreptulu natiuniloru e mai vechiu, decátu dreptulu istoricu si va traí mai multu decátu cestu din urma; adese-ori a fostu dreptulu natiuniloru calcatu cu piciórele, in sa nici odata, ca sa nu fia resbunatu. Vorbirile lui Eötvös si Lónyai suntu calificate de a nasce temere atátu in natiunile negermane ale Austriei, cátu si in cele nemagiare ale Ungariei. Din vorbirile aste s'au unu ventu de aliantia ofensiva a magiariiloru, — si in contr'a cui? In contr'a periculu, ce s'aru nasce pentru Ungari'a la deslegarea intrebárei orientale: deslegarea acést'a in sa nu e periculósá pentru Ungari'a.

cu atât mai puțin pentru Austria. Chiară întrebarea orientală e unică condiție a autonomiei patriei, carea jace de odată și în interesul Austriei. Pentru susținerea autonomiei și a drepturilor Ungariei recomanda vorbitorului nu o alianță cu elementul german, ci cu poporele surori din țera, cari au traitu de sute de ani în bine și în rău cu națiunea magiara.

Pre Stratimirovicu, la combatutu Gozdu, Tendrasik, Sigismundu Pop, Dedinszky ș. a. Toti dăcu, ca sub națiune politica magiara nu se pricepe numai națiunea genetica magiara, ci complexul întregu alu tuturor locuitorilor Ungariei. Anume Gozdu néga ori cărei națiuni din Ungaria dreptul, de a se numi „națiune libera autonomă“, precum și esistența mai multora națiuni libere autonome în Ungaria; „națiunea politica magiara“ e numai sum'a, complexul tuturor locuitorilor Ungariei (după parerea noastră această e o sofisma periculoasă, Red.) și de aceea nu e pentru amendementu, carele venindu treb'a la votare nu se primesce.

În fine a mai disu Gozdu, ca în cuvintele adresei: „La stătorirea legiloru acestora vomu urmă principiiloru de dreptate și frățietate“ nu află unu astofeliu de principu, care aru slăbi modificatiunea propusa în anul 61 de ablegatii români, ci din contra o află mai înaintată și spriginită. „Și de aceea-mi ieu voi'a a dechiară în numele ablegatiloru români, ca noi ne simțimu foarte linisciti în privința acest'a prin pasulu acest'a și nu vremu a mai lungi și complică desbaterile. Prin cuvintele aceste ne simțimu dără pre deplinu linisciti și de o cam dată îndestuliti, până va veni rendulu la desbaterile delăiate.“

Noi, ce e dreptu, n'am u luatu parte la conferi tiele ablegatiloru români, însă după cum am u potutu întielege pre cale privata în conferința din urmă, care s'a tinutu sub presiedința ordinăria a lui Antoniu Mocioni s'a decisu mai cu unanimitate la propunerea lui Babesiu, ca Români să de în dieta ore-si care dechiarare, care dechiaratiune formulandu-o Babesiu antăiu cu cuventulu iara la espres'a dorința și cerere a conferinței în scrisu suna din cuventu în cuventu după cum ni s'a comunicatu noua:

„După ce în adausulu, ce s'a facutu la punctulu primitu din adres'a a 2-a din 1861 în privința naționalitățiloru nemagiare, aflăm unu principu deplinu respundiatu intențiunetei deslegări a acestei cestiuni, și prin acestu principu, adeca principiulu de dreptăți și frățietăți noi tôte amendementele facute prin noi la adres'a 1 din 61 le vedemu spriginite și înaintate, de alta parte nevoindu noi a lungi și complică desbaterile și greutățile la pertractarea adresei, — astadata ne simțimu într'atât odichniti și nu aflăm de lipsa și oportunu repeti rea amendementeloru noastre din 61.“

Cu această dechiaratiune a fostu insarcinatu Gozdu, carele a și esprimat'o în sedința de ieri, nu însă din cuventu în cuventu, precum potemu vedé din cele insirate mai susu. După modest'a noastră parere tempulu a fostu ieri foarte rău alesu, dar nici ocașiunea n'a fostu bună, căci dechiaratiunea a fostu asiă întrebuintiata, că și candu aru fi fostu menită în contr'a amendementeloru ablegatiloru serbi, ce de felu n'a fostu scopulu ablegatiloru nostri nici a conferinței ultime. Noi credému, ca dechiaratiunea această se va face la pasulu despre naționalități, nu la o ocașiune asiă nepotrivita. Pre lângă aceste am u doritu și dorim, ca acei'a cari primescu din partea conferințeloru ore-si care insarcinare, să fie în esecutarea lor mai cu mare scrupulositate.

S'au mai făcutu în sedința de astadi amendeminte la aline'a 19 din partea lui Stratimirovicu iara la aline'a 25 din partea lui Bobory, cari amendeminte nu s'au primitu, iară preste aliniile celalalte a trecut cas'a fără desbateré. — La aline'a 31 și 32 a făcutu Bartal două amendeminte, cari s'au discutatu și în sedința de astadi, și se voru discută și în sedința de mâne, de ore-ce suntu de o importantia mai mare. Vomu vorbi cu ocașiunea d'antăiu despre ele. — După două ore s'a închis sedința.

Principatele române unite.

Surpinderea ce ni se făcu prin depesiele cele dintăiu din Romani'a, precum și acelor intemplete de atunci încôce, ni sta și acum că o enigma dinainte-ne.

Ne marginim asiă dără până la chiarificarea ucruriloru barem încātu-va, a referă acte ce s'a seversitu în tempulu din urmă în București, după „Monitorulu oficial“:

Astadi corpurile legiutóre ale Romaniei într'unite în sedința extraordinăria în localulu Adunărei electivă au ascultat următoarea espunere a înaltei locoteuinte princiaria:

Domniloru Senatori, Domniloru deputati!

Mari'a Sea Alexandru Ioann I., fostulu Domnu alu Principatelor unite române, a depusu astadi în mânilor noastre actulu seu de abdicare, pe care la rendulu nostru avemu onóre a-lu depune în originalu pe biuroulu adunărei.

Dloru Senatori, Dloru Deputati, precum vedeti, fostulu Dominoriu nu numai că dechiară din nou solemnulu angajamentu ce a fostu luatu, înainte de a fi alesu Domnu în Moldovi'a, și care la repetitu oficiale înainte Dvóstre înca la deschiderea sesiuniiu actualé, dar recunósce în sfersitu ca abdicarea s'a a fostu dorita și ceruta de către națiune.

Poporul întregu alu capitalei precum ati potutu s'o constatați, a doritu, a cerulu, a efectuatu și a salutat cu entusiasmu această abdicare.

Locotenința domnesca și ministeriulu primindu acestu depositu sacru atât din mânilor celui care l'a avut, câtu și din acele ce l'u aru în deplina proprietate, a crediutu D. Senatori și D. Deputati, ca și sa ve conjure sa ve într'uniti cu voința națiunei, atât de desu și de solemn esprimate, și sa sanctionati și D. V. voința națiunei, ce la 1857 a fostu espresa chiaru aci cu atât'a tarié și unanimitate.

Dloru Senatori, Domniloru Dvóstre și vócea întregi națiuni și consciința și cunoscintiele Dvóstre și vócea întregi națiuni ve arata pe deplinu, suntemu siguri, ca asemenea cestiuni vitale pentru ori ce națiune, și cu atât mai cu séma pentru a noastră potu deveni fatale, adese chiaru prim' o óra de întârziere.

Venim dar cu cea mai deplina încredere și facem apelu la patriotismulu Dvóstre, să dați țerei și prin votulu Dvóstre consacra ce astépta.

Datu în capital'a București în 11/23 Februaru an. 1866.

Locotenința domnesca:
Subscriși: Gen. Nicolae Golescu. Colonelu Haralambu. Ad-
terim, D. Sturz'a. Subscriși Minisri:

Ioann Ghic'a, Dimitrie Ghic'a, C. A. Rosetti, Major D. Leca,
I. Cantacuzinu.

După ascultarea acestei comunicări, corpurile legiutóre cu aclamări unanime au proclamat domnu stapanitoriu alu Romaniei pe Alteti'a Sea Regala Comite de Flandra.

DD. Senatori și Deputati chiamati apoi prin apelu nominalu anul după altulu, jurandu credința noulu Domnu alesu, au subscrisu urmatoriulu actu:

„Anul 1866 lun'a Februaru 11 dile. Senatul și Adunărea electivă a Romaniei într'unite au alesu și au aclamat în unanimitate de Domnu stapanitoriu alu Principatelor Unite-Române, conformu dorințelor esprimate de Adunărele ad-hoc din an. 1857, pe Alteti'a Sea Regala Filipu-Eugeniu-Ferdinand-Mari'a-Clement-Balduin-Leopold-Georges Comite de Flandra și Duce de Saxonia, sub numele de Filipu I.“

(Urméza subscrierile Dloru Deputati și a Dloru Senatori.)

ABDICARE.

Noi Alessandru Ioann I., conformu dorinței națiunei întregi și angajamentulu ce am u luatu la suirea mea pe tronu, depunu astadi 11/23 Februaru 1866, cărm'a guvernulu în mân'a unei locotenente domnesce și a ministeriulu alesu de poporu.

Alessandru Ioann.

Noi locotenenti domnesce; am u ordonat și ordonăm, am u numitu și numim, pe Domni: Ioann Ghic'a, presiedinte alu consiliului și ministru secretaru de Statu la Departamentulu din afara. Dimitrie Ghic'a, ministru de interne. Ioann Constantin Cantacuzinu, ministru justitiei. Petru Mavrogheni, ministru de finantie. Constantin A. Roseti, ministru cultelor. Majoru Dimitrie Lec'a, ministru de resbelu. Dimitrie Sturdica, ministru lucrărilor publice și ad-interim la finantie până la sosirea domnului P. Mavrogheni.

Datu în capital'a București 11 Februaru 1866. Generalu N. Golescu. Colonelu N. Haralambie. Ad-interim D. Sturz'a.

Proclamatieuna dlui ministru de interne către toti Români.

Români! Astadi la 11/23 Februaru la 5 óre ale diminetiei, Mari'a Sea Alessandru Ioann după cererea și voința națiunei a abdicatu, lasandu puterea în mânilor unei Locotenente demnesce și a unui ministru, aclamate îndata de către orasiunii capitalei.

Guvernulu actualu în întregulu seu, și eu în parte am u juratu și juru înainte lui Dumnedieu și a națiunei ca vomu mentine cu tãrie cele patru puncte votate de națiune și de către divanurile ad-hoc: Unirea, autonomi'a, principe streinu, guvernamentu constituționalu.

Poporul capitalei și armat'a au bine meritulu dela națiune prin deplin'a loru intrunire. Acum Români din întreg'a Romania, precum și din capitala dela voi depinde să mantineti demnitatea și liniscă ce s'a mantinutu astadi de către toti locuitorii capitalei, și să arătăm astfel prin fapte Europei întregi, ca merităm să fimu liberi pentru ca scim să ne mentinem drepturile, și să le redobândim candu ne suntu rãpite, și totdeun'a să mantinem însine ordinea cea mai deplină în mijloculu celei mai entusiastice veșeli.

Români speru în Dumnedieu, ca suferințele noastre cele mari s'au curmatu astadi și ca națiunea noastră i-si va luá locul ce i se cuvine și care-i la prescisu Tratatulu și Conventiunea dela Paris.

Suntu mandru și fericitu ca potu în această di solemnă să intrunescu și cu glasulu meu cu strigarea unanima a poporulu capitalei: trăiescă națiunea româna un'a și nedespãrtita!

Ministru de interne, Dimitrie Ghic'a.

Dônc Corespundintie private mai adaugu la cele de susu cu actulu de abdicare s'a seversitu dim. la 5 óre. ca după aceea au proclamat corpurile legiutóre pre la amédi de principe ereditariu pe Filipu I, și ca acestea la Metropolia, iară milit'a la casarm'a dela Malmeson iau depusu în acelasi tempu juramentulu de omagiu. Mai departe spunu de bucnria generală a populatiunii, de iluminatiuni de bubuitulu tunuriloru ș. a. m.